

Р. В. Пікус,

*к. е. н., професор, професор кафедри страхування, банківської справи та фінансово-менеджменту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1951-148X>

М. І. Анкудович,

*здобувач освітнього ступеня "магістр" спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок, Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-3858-3874>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.2.280

ТРАНСФОРМАЦІЯ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

R. Pikus,

PhD in Economics, Professor, Professor of the Department of Insurance,
Banking and Risk Management Taras Shevchenko National University of Kyiv

M. Ankudovych,

candidate of educational degree "master" of specialty 072 "Finance,
Banking, Insurance and Stock Market", Taras Shevchenko National University of Kyiv

TRANSFORMATION OF RISK MANAGEMENT IN INSURANCE COMPANIES IN THE CONTEXT OF CLIMATE CHANGE

В статті висвітлено результати дослідження процесів трансформації систем ризик-менеджменту страхових компаній під впливом кліматичних змін. Емпірично підтверджено неефективність наявних інструментів через аналіз розриву страхового покриття (protection gap), який демонструє відставання темпів страхування від масштабів кліматичних збитків. Визначено підходи до класифікації кліматичних ризиків (фізичних та перехідних) та обґрунтовано механізм їхнього впливу на систему ризик-менеджменту страховиків. Доведено, що традиційні моделі оцінки ризиків є неефективними, оскільки базуються на припущенні щодо стаціонарності ризиків та історичних даних, і, відповідно, виникає потреба в їх перебудові. Висвітлена думка авторів щодо принципів сталого страхування (Principles of Sustainable Insurance – PSI), розроблених за Фінансової ініціативою програми ООН з довкілля. На їх основі здійснено аналіз сучасного стану вітчизняного страхового ринку в контексті адаптації принципів ESG-концепції в процес управління ризиками страховиків. Виявлено суттєву диференціацію у рівнях адаптації ризик-стратегій: встановлено, що впровадження новітніх підходів до оцінки кліматичних ризиків характерне переважно для страховиків, які є частиною міжнародних фінансових груп, що дає їм змогу імплементувати глобальні корпоративні стандарти та передові практики. Натомість локальні гравці демонструють стримувану динаміку змін та недостатній рівень інтеграції концепції сталого розвитку у свої бізнес-моделі. На основі проведеного аналізу адаптовано дорожню карту впровадження ESG-концепції у ризик-менеджмент малих і середніх страхових компаній. Запропоновано конкретні кроки імплементації принципів сталого розвитку в систему управління ризиками, що дозволить підвищити адаптивність страховиків, забезпечити їх інвестиційну привабливість та довгострокову платоспроможність. Отримано результати, які закладають основу для подальших наукових досліджень проблематики впливу кліматичних змін на страховий ринок. Ключовим вектором подальшої роботи має стати розробка прикладного інструментарію для моніторингу, контролю та фінансування кліматичних ризиків, що забезпечить сталість страхового сектору.

The article is devoted to the study of the transformation processes of risk management systems of insurance companies under the influence of climate change. The ineffectiveness of existing tools has been empirically confirmed through the analysis of the protection gap, which demonstrates the lag in insurance coverage behind the scale of climate damage. Approaches to the classification of climate risks (physical and transitional) are considered, and the mechanism of their impact on the risk management system of insurers is substantiated. It is proven that traditional risk assessment models are ineffective because they are based on the assumption of risk stationarity and historical data, and therefore need to be redesigned. The paper considers the principles of sustainable insurance (PSI) developed by the Financial Initiative of the United Nations Environment Programme. Based on these principles, an analysis of the current state of the domestic insurance market is carried out in the context of adapting the principles of the ESG-concept to the risk management process of insurers. Significant differentiation in the levels of adaptation of risk strategies has been identified: it has been established that the introduction of the latest approaches to climate risk assessment is characteristic mainly of insurers that are part of international financial groups, which enables them to implement global corporate standards and best practices. On the other hand, local players demonstrate restrained dynamics of change and insufficient integration of the concept of sustainable development into their business models. Based on the analysis, a roadmap for implementing the ESG-concept in the risk management of small and medium-sized insurance companies has been adapted. Specific steps have been proposed for implementing sustainable development principles into the risk management system, which will increase the adaptability of insurers, ensure their investment attractiveness, and long-term solvency. The results obtained lay the foundation for further scientific research on the impact of climate change on the insurance market. The key vector for further work should be the development of applied tools for monitoring, controlling, and financing climate risks, which will ensure the sustainability of the insurance sector.

Ключові слова: кліматичні ризики, кліматичні зміни, страхування, страхові компанії, ризик-менеджмент, трансформація ризик-менеджменту, ESG (Environmental, Social, and Governance — з англ. — Екологічні, соціальні, управлінські фактори).

Key words: climate risks, climate change, insurance, insurance companies, risk management, transformation of risk management, ESG (Environmental, Social, and Governance).

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Одним із найбільш значущих глобальних викликів сучасності є кліматичні зміни та ризики, які пов'язані з ними, оскільки вони стали ключовим фактором нестабільності для світової економіки та суспільного розвитку. Страхові компанії, які були створені з метою захисту громадян, суб'єктів господарювання та суспільства в цілому від різноманітних ризиків, одними з найперших відчули їх негативний фінансовий вплив. Зростання частоти і тяжкості за своїми наслідками природних катастроф та стихійних лих, зміна географічного розподілу ризиків, підвищена екстремальність таких явищ змушує страховиків переглядати не тільки власні моделі андеррайтингу з метою забезпечення страхового захисту своїх клієнтів, а й змінювати підходи до управління власними ризиками.

Практика свідчить, що традиційні та стандартні моделі ризик-менеджменту страхових компаній вже є не ефективними в умовах зростання негативних наслідків кліматичних ризиків і зміни їх природи. Тому постає питання, не тільки в тому як знайти нові інструменти управління ними, а також і як вдосконалити власну бізнес модель для адаптації і протистояння неминучим негативним наслідкам за кліматичними ризиками.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Тема впливу кліматичних ризиків на діяльність страхових компаній широко висвітлена в наукових працях як вітчизняних та іноземних науковців. Особливої уваги заслуговують праці Серажима Ю. В. [1], Самошкіної І. Д. [8], Stricker L., Pugnetti C., Wagner J., Zeier Roschmann A. [20] та інших. Вагомий внесок у розуміння природи кліматичних ризиків, їх класифікації та характеристики впливу на фінансовий сектор зробив Марк Карні [4], який у своїй роботі окреслив "трагедію гори-

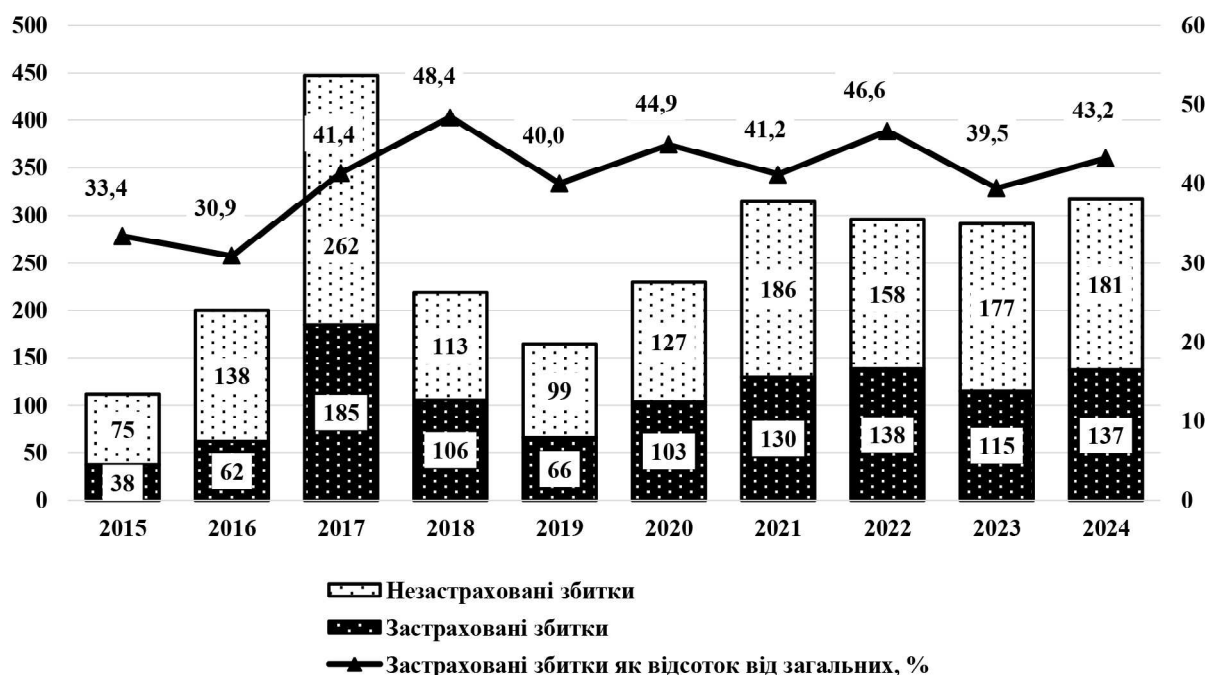

Рис. 1. Глобальні застраховані і незастраховані збитки від природних катастроф, млрд дол. США

Джерело: складено за даними [2].

зонт" та вперше чітко розмежував фізичні ризики та ризики переходу. Цей підхід ліг в основу рекомендацій Робочої групи з питань розкриття інформації, пов'язаної з кліматом (Task Force on Climate-related Financial Disclosures — TCFD) [5], які стали глобальним орієнтиром для впровадження аналізу кліматичних ризиків у процес ризик-менеджменту страхових компаній. Шевченко О. В. [3] в свою чергу пропонує детальну класифікацію кліматичних ризиків у сільськогосподарському землекористуванні, що є критично важливим для аграрно-орієнтованої економіки України. Пікус Р. В. та Черкасенко В. Ю. розглядають вплив кліматичних змін на страховий ринок України [11].

Масштаби проблеми підтверджуються аналітичними звітами перестраховувальних гігантів серед яких, насамперед, є компанія Swiss Re [2]. Глобальні рамки регулювання страхової галузі на вплив кліматичних ризиків визначені у "Принципах сталого страхування" (Principles of Sustainable Insurance — PSI) від Фінансової ініціативи Програми Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища (United Nations Environment Programme Finance Initiative — UNEP FI) [12], які доводять необхідність інтегрувати екологічні, соціальні та управлінські (Environmental, Social, and Governance — ESG) фактори у всі аспекти діяльності страховиків. Stricker L та співавтори [20] розвивають цю тему, пропонуючи дорожню карту імплементації "зеленого страхування" для малих і середніх страхових компаній.

Важливою частиною трансформації ризик-менеджменту страхової компанії є перехід від традиційних інструментів до інноваційних. В цьому напрямку значна увага науковців приділена індексному страхуванню як ефективному механізму захисту аграріїв. Так Самошкіна І. Д. [8] аналізує у своїй праці фінансово-економічні ас-

пекти індексних страхових продуктів. Окремий пласт наукових досліджень стосується використання інструментів фондового ринку для сек'юритизації катастрофічних ризиків. Vedenov D. та співавтори [9] на прикладі бавовняного ринку розглядають катастрофічні облігації (catastrophic bonds — CAT-bonds) як інструмент фінансування системних ризиків у сільському господарстві. Штогрін К. В. [10] характеризує катастрофічні облігації як інноваційний механізм управління ризиками катастрофічних подій.

Попри значний обсяг наукових напрацювань варто зауважити, що більшість сучасних наукових досліджень зосереджена на концептуальних основах кліматичних викликів та їх впливу на фінансовий, зокрема страховий ринок.

Водночас, недостатньо дослідженим залишається питання формалізації та математичного моделювання ризик-менеджменту з урахуванням специфіки локальних ринків. Зокрема, у науковій літературі бракує розробок щодо адаптації глобальних моделей і рекомендацій на прикладі конкретних регіонів. Також існує об'єктивна необхідність у переході від ретроспективного аналізу збитків до побудови прогностичних моделей, які б дозволяли страховикам формувати сценарії розвитку в залежності від особливостей природно-кліматичних умов та соціально-економічної активності.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є узагальнення теоретичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо трансформації ризик-менеджменту страхової компанії в умовах кліматичних змін задля підвищення результатів її діяльності.

Для досягнення поставленої мети в роботі були вирішені наступні завдання:

- узагальнено теоретичні основи щодо змісту поняття "кліматичні ризики", проведена їх класифікація, визначено сутність різновидів;
- виокремлено та охарактеризовано глобальні тенденції впливу кліматичних ризиків на страховий ринок і, зокрема, на процес ризик-менеджменту страхової компанії;
- охарактеризовано трансформацію ризик-менеджменту страхових компаній в умовах зростання впливу кліматичних ризиків, виокремлено та визначено зміст його етапів;
- розроблено рекомендації щодо адаптації управління ризиками страхових компаній в Україні відповідно до концепції ESG.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Останнє десятиліття стало переломним для світового страхового ринку. Традиційна актуарна математика, яка понад століття спиралася на припущення стаціонарності кліматичних ризиків та історичні часові дані, наразі стикається з безпрецедентним викликом [1]. Це підтверджується даними Swiss Re (Рис. 1), які демонструють розрив між зростаючими економічними збитками від природних катастроф і здатністю страховиків їх покрити (protection gap).

Протягом останнього десятиліття, глобальний страховий ринок не покриває і половини фінансових збитків від природних катастроф. Особливо відчутно збитки від стихійних лих зросли останніми роками: глобальні економічні збитки від природних катастроф у 2024 році сягнули 318 млрд. дол. США (майже втричі більше в порівнянні з 113 млрд дол. США у 2015 році). Хоча страховики намагаються покрити їх, про що свідчать зростаючі обсяги застрахованих збитків (з 38 млрд дол. США у 2015 до 137 млрд. дол. США у 2024 роках — більше, ніж в 3,6 разів) — все одно цього недостатньо [2].

Ефект виникнення protection gap пояснюється підвищеною концентрацією ризиків, особливо у страхуванні комерційної і житлової нерухомості, що робить портфелі страхових компаній менш диверсифікованими [1]. Наприклад, страховик покриває збитки клієнтів, будинки яких розташовані в одному регіоні. І в разі настання одиничного катастрофічного випадку (тайфун) в цій місцевості, який зачіпає застраховані об'єкти, страхова компанія вимушена виплатити значне за обсягом відшкодування. Така висока чутливість до одиничних катастроф змушує наглядові органи підвищувати вимоги до капіталу страховиків. Відповідно страховим компаніям необхідно переглядати власну процедуру оцінювання і відбору ризиків. Тому деякі регіони стають економічно недоцільними для страхування, що в свою чергу збільшує кількість непокритих страховиками збитків. Єдиним виходом стає використання перестрахування, проте із зростанням кількості катастрофічних подій, навіть застосування цього інструменту завдає значного удару по страховій галузі, і дестабілізує фінансову систему загалом.

Отже, вплив кліматичних змін створив передумови страховим компаніям для переходу як від пасивної оплати збитків до активного моделювання попередження кліматичних ризиків так і трансформації ризик-менеджменту в цілому.

З метою визначення підходів щодо трансформації ризик-менеджменту страхових компаній в умовах кліматичних ризиків, насамперед охарактеризуємо їх зміст.

У своїй праці Шевченко О. наводить таке трактування поняття кліматичних ризиків: "... — це ймовірність (протягом певного періоду часу) виникнення порушень у нормальному функціонуванні природних та соціально-економічних систем внаслідок впливу кліматичних змін" [3, с. 101].

Ми погоджуємося з даним визначенням, проте воно не розкриває повністю суть даного поняття в контексті ризик-менеджменту страхової компанії. Для цього необхідно розглянути класифікацію кліматичних ризиків з точки зору їх каналів трансмісії. Вперше концептуальну основу такої класифікації запропонував в 2015 році Голова Банку Англії Марк Карні [4], виділивши такі види ризиків, як фізичні, перехідні та ризики відповідальності. Згодом така типологія була формалізована і розширена у рекомендаціях Робочої групи з питань розкриття фінансової інформації, пов'язаної зі змінами клімату (Task Force on Climate-Related Financial Disclosures — TCFD) в 2017 році, які стали глобальним стандартом нефінансової звітності. У їх звіті кліматичні ризики, які впливають на страховиків було поділено на дві великі групи: фізичні та перехідні ризики [5]. Ризики відповідальності, виділені Марком Карні, увійшли до другої групи.

Відповідно до даної класифікації, фізичні ризики були поділені на гострі (спричинені раптовими і інтенсивними подіями, наприклад тайфун) та хронічні (довгострокові зміни кліматичних патернів, які відбуваються поступово і є незворотними, наприклад підвищення середньорічної температури повітря) [5].

Перехідні ризики в свою чергу були класифіковані як регуляторні та юридичні (третя група ризиків, відмічена Марком Карні, пов'язані із відповідальністю страховиків за шкоду довкіллю), технологічні, ринкові та репутаційні [5].

Відповідно, усвідомлення багатомірності кліматичних ризиків — від руйнування майна до репутаційних втрат — ставить страхові компанії перед необхідністю змінювати підходи до управління ризиками в цілому.

Проте, окрім цього виникає ще одна фундаментальна проблема, яку описав у своїй роботі Марк Карні — "Трагедія горизонту" [4]. Даний феномен полягає у критичному розриві між циклами прийняття рішень та часовим горизонтом реалізації кліматичних ризиків. Це означає, що справжні наслідки кліматичних змін будуть відчутні поза традиційними горизонтами планування більшості учасників економічної системи, накладаючи на майбутні покоління витрати, для покриття яких наразі немає достатнього стимулу. Монетарна політика розробляється здебільшого строком на 2—3 роки, полі-

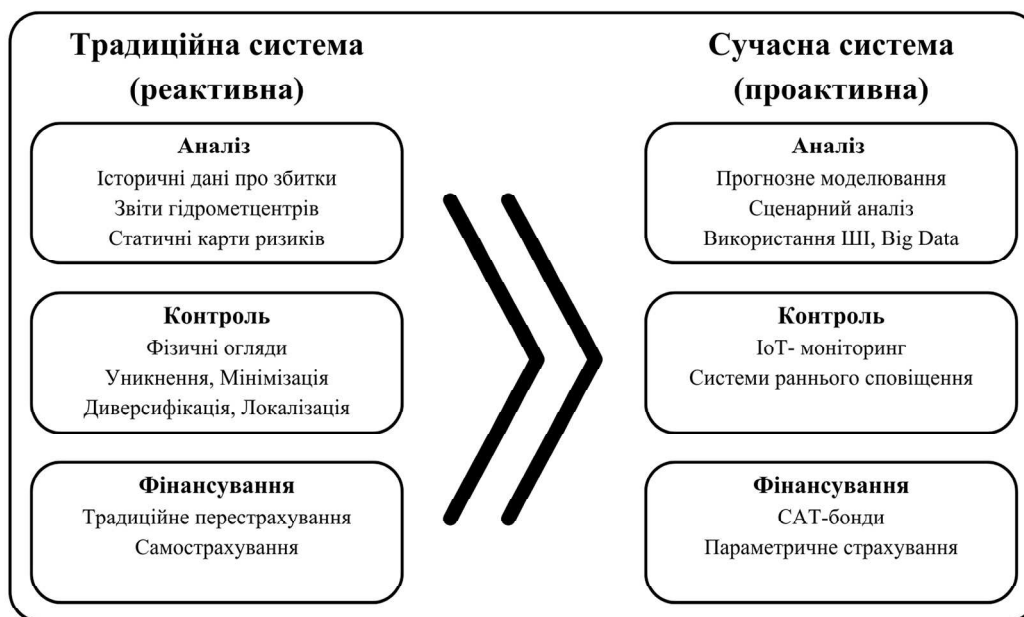

Рис. 2. Трансформація системи ризик-менеджменту страхових компаній

Джерело: складено авторами.

тика з фінансової стабільності — на трохи довший період, але все одно в межах кредитного циклу — одного десятиліття.

Відповідно, як зазначив Марк Карні: "Коли кліматичні ризики стануть визначальною проблемою фінансової стабільності, робити щось буде вже пізно" [4]. Тому завданням сучасного ризик-менеджменту є примусове "розтягування горизонту", і саме включення довгострокових сценарних аналізів (на 30—50 років) у поточні моделі оцінки платоспроможності.

Таким чином, класифікація TCFD демонструє, що сучасні кліматичні ризики є нелінійними, взаємопов'язаними та глобальними. Усвідомлення їх багато вимірності від руйнування майна до репутаційних збитків — ставить страхові компанії перед необхідністю змінювати власну систему ризик-менеджменту.

З метою уникнення реалізації сценарію "Трагедії горизонту", про який попереджав Марк Карні, страховики змушені радикально змінювати свою операційну модель. Йдеться не про прості вдосконалення в розрахунках тарифів, а про повну трансформацію архітектури прийняття рішень: від реактивного реагування на збитки до проактивного моделювання сценаріїв (Рис. 2).

Системні зміни в управлінні кліматичними ризиками доцільно розглядати через призму трьох базових складових процесу ризик-менеджменту: аналізу (ідентифікації та оцінки ризику), контролю та фінансування [6].

Розглянемо кожен етап більш детально:

1. Аналіз ризику. В традиційних підходах ризик-менеджменту цей етап базувався переважно на ретроспективному кількісному та якісному аналізі історичних даних. Водночас сучасні умови потребують застосування прогностичних (перспективних) методів, зокрема сценарного аналізу, прогнозного моделювання та викорис-

тання великих масивів даних (Big Data), що забезпечує більш точне й динамічне уявлення про можливі наслідки кліматичних ризиків. Це пов'язано в першу чергу з тим, що змінилася природа ризиків, яка змінюється швидше ніж накопичується необхідна статистична база [1].

2. Контроль ризику. В старих моделях контролювання ґрунтувалося на фізичному огляді об'єктів страхування та стандартних підходах, таких як уникнення, диверсифікація, розсіювання ризику. Проте, подібні методи не забезпечували повної можливості превентивного реагування на настання страхової події. Використання сучасних технологій, зокрема IoT-моніторингу (Інтернету речей), дозволяє здійснювати безперервний збір даних з підключених до мережі інтернет пристроїв. Наприклад, це дані з датчиків, які можуть бути встановлені на сільськогосподарських угіддях для відслідковування зміни температури та вологості. Також використання супутникового моніторингу може бути застосовано для оперативного інформування клієнта щодо настання екстремальних погодних явищ (шторм, тайфун тощо), що дає змогу вжити превентивних заходів. За таких умов роль страховика трансформується: він виступає не лише гарантом виплати компенсації, а й партнером із забезпечення безпеки та збереження майна.

3. Фінансування ризику. Класичні підходи до фінансування передбачають використання механізмів самофінансування та перестраховування, які й надалі залишаються актуальними. Водночас на цьому етапі спостерігається поява інноваційних інструментів, таких як параметричне (індексне) страхування та катастрофічні облігації (САТ-бонди). Надалі розглянемо їх більш детально.

Параметричне (індексне) страхування є інновацією в галузі агрострахування, яка все більше і більше набирає популярності на вітчизняному ринку. За

свою сутність індексне страхування є видом страхування за якого виплати здійснюються на основі заздалегідь визначених індексів, наприклад природно-кліматичних факторів (температура, рівень опадів, вологість ґрунту), або рівень врожайності окремих культур в регіоні [7, 8]. Якщо фактичні значення індексів виходять за встановлені договором страхування межі, то страхувальник отримує страхове відшкодування незалежно від збитків на полях вже після впливу стихійного лиха.

Основними перевагами такого виду страхування є:

- низький страховий тариф і простота укладення страхового договору;

- відсутність потреби в огляді посівів (не потрібно проводити інспекції на місці, що скорочує адміністративні витрати);

- прозорість та об'єктивність (наявність чітких індексів зменшує можливості для суб'єктивних оцінок);

- можливість в страхуванні нових видів культур (дозволяє охопити культури, які важко застрахувати через відсутність історичних даних) [7, 8].

Проте, поряд із перевагами, існують і певні недоліки даного виду страхування:

- ризик базису (фермер може не отримати компенсацію, оскільки індекс не буде відображати реальної ситуації на полях;

- тривалий період очікування страхового відшкодування характерний для страхування пов'язаним із індексом врожайності, який може виступати базисом для розрахунку відшкодування (оскільки дата публікації офіційного звіту щодо врожайності в окремому регіоні відбувається на початку наступного року після збору врожаю [7, 8].

Катастрофічні облігації (catastrophic bonds — CAT-bonds) є одним з найбільш нових інструментів фінансування кліматичних ризиків, який здебільшого використовується за кордоном. CAT-бонди беруть свої витoki від страхових компаній ще у 1996 році. Страховики прагнули знайти інструмент для хеджування катастрофічних збитків (які зростали протягом того періоду) в умовах недостатності покриття від перестрахування. Їх особливістю є те, що вони передають ризики на ринки капіталу, а не об'єднують їх, тим самим знижуючи системний компонент ризику портфеля страховика. Відповідно з боку ринку у інвесторів також є інтерес придбати такий інструмент, оскільки він не співвідноситься не тільки із традиційними облігаціями, а ще й з акціями. Основною особливістю є те, що CAT-бонди хоч і схожі за структурою на облігації, проте купуючи такий інструмент інвестори погоджуються на втрату відсотків внаслідок настання катастрофічної події. Відповідно емітент CAT-бондів після продажу таких облігацій має змогу покрити збитки від настання стихійного лиха великого масштабу.

Важливо зазначити також, що спочатку дані облігації не використовувалися для страхування саме сільськогосподарських ризиків. James E. Epperson, Dmitry Vedenov та Barry J. Barnett у своїй праці [9] розглянули ефективність використання CAT-бондів у хеджуванні катастрофічних ризиків на прикладі вирощування бавовни. За результатами дослідження було виявле-

но, що даний інструмент є корисним для протистояння страховиками системним ризикам. Відповідно катастрофічні облігації є ефективним інструментом "страхування" компаній, що займаються страхуванням врожаю сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень.

Окремо варто зазначити про роль держави в підтримці і поширенні катастрофічних облігацій. Зокрема як стверджує в своїй науковій праці К. Штогрін, необхідні комплексні зусилля з боку уряду для формування нормативно-правового забезпечення і відповідної регуляції такого виду активів, а також створення спеціалізованих інституцій для забезпечення їх фінансування (страхові пули, фонди на випадок катастроф, подібні до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у банківській сфері). Не обійдеться і без позитивного досвіду міжнародного співтовариства з метою поширення найкращих практик застосування CAT-бондів [10].

Фреймворком для побудови проактивної системи ризик-менеджменту страхової компанії в умовах кліматичних змін має стати концепція ESG-факторів, оскільки це доведено, що саме такий підхід є комплексним і зможе врахувати багатовимірний характер кліматичних ризиків, який був розглянутий вище [11]. Результати дослідження Ю. Серажима підтверджують ключову роль даної концепції у формуванні адаптивної системи управління ризиками з призми трьох компонентів: екологічного (підвищення точності оцінювання фізичних і перехідних ризиків), соціального (скорочення негативного соціального і репутаційного впливу) та управлінського (мінімізація операційних і комплаєнс-ризиків) [1].

Базисом для побудови такої системи у відповідності до концепції ESG-факторів мають стати принципи сталого страхування (Principles for Sustainable Insurance — PSI), розроблені за Фінансової ініціативи програми ООН з довкілля (United Nations Environment Programme Finance Initiative — UNEP FI) у 2012 році. Слід зазначити, що саме в цьому документі наводиться визначення поняття сталого страхування — "стратегічний підхід, за якого всі дії у ланцюжку створення вартості страхування, включаючи взаємодію із зацікавленими сторонами, здійснюються відповідально та з оглядом на майбутнє шляхом виявлення, оцінки, управління та моніторингу ризиків і можливостей, пов'язаних із екологічними, соціальними та управлінськими питаннями" [12].

Розглянемо кожен з цих принципів окремо, і як саме їх впровадження трансформує управління ризиками страховика:

1. Принцип 1. Врахування у рішеннях екологічних, соціальних та управлінських питань, що мають відношення до страхової діяльності. Відповідно цей принцип є фундаментальним для переходу на стале страхування. Страховик більше не оцінює ризик виключно за фінансовими показниками, чи історичною статистикою збитків. Даний процес перестає бути на рівні операційної діяльності, а стає питанням корпоративного управління. Всі аспекти діяльності компанії мають бути приведені у відповідність до принципів ESG, зокрема в аспекті, що стосується саме управління кліматичними ри-

Таблиця 1. Впровадження ESG-концепції у системі ризик-менеджменту українськими компаніями

Компанія	Рівень впровадження	Характеристика
СК «ARX»	Високий	- Наявність звітності зі сталого розвитку - Наявність екосоціальних стандартів андеррайтингу - Використання супутникового моніторингу та метеорологічних даних для точної оцінки збитків (для агрострахування) - Розгляд кліматичних ризиків як фізичні і перехідні
СК «УНІКА»	Середній	- Відсутність звітності зі сталого розвитку в українській компанії, проте наявність у іноземної групи - Інтеграція стратегії «UNIQA 3.0 – Seeding the Future» (акцент на кліматичній нейтральності) - Відмова від страхування вугільної промисловості (ESG-скринінг в андеррайтингу) - Розгляд ризиків як фізичних і перехідних - Сценарний аналіз (план дій і план бездіяльності)
СК «PZU Україна»	Середній	- Відсутність звітності зі сталого розвитку в українській компанії, проте наявність у іноземної групи - Підписання політики зі сталого розвитку і інтеграція її у системи ризик-менеджменту вітчизняної компанії
СГ «ТАС»	Низький	- Відсутність звітності зі сталого розвитку - Фокус на цифровізації як інструменті прозорості та доступності - Впровадження концепції «Paperless» для зменшення впливу на довкілля і прискорення обробки заявок клієнтів на укладення договорів страхування - Використання Big Data та телематики для персоналізації тарифів
СК «ІНГО»	Низький	- Відсутність звітності зі сталого розвитку - Співпраця з українською компанією «Сингента», яка розробила програму індексного страхування «Метеозахист»

Джерело: сформовано авторами на основі [13—19].

зиками і підбору клієнтів. Наприклад, відмова від страхування нових вугільних шахт, або перевірка етики ведення бізнесу клієнтом.

2. Принцип 2. Співпраця з клієнтами та діловими партнерами з метою підвищення обізнаності про екологічні, соціальні та управлінські питання, управління ризиками та розробки рішень. Відповідно до цього принципу змінюється роль страховика у фінансовій системі: від надавача страхового захисту до консультанта і партнера. Іншими словами, компанія приймає активну позицію в цьому питанні, допомагаючи клієнтам і контрагентам у цьому ставити більш стійкими і сталими.

3. Принцип 3. Співпраця з урядами, регуляторними органами та іншими ключовими зацікавленими сторонами з метою сприяння широким діям у суспільстві з екологічних, соціальних та управлінських питань. Даний принцип підкреслює, що для боротьби із системними ризиками необхідна підтримка уряду. Страховики мають брати участь у формуванні національних стратегій адаптації до змін клімату, розробляти карти ризиків спільно із державою.

4. Принцип 4. Демонстрація відповідальності та прозорості, за рахунок регулярного оприлюднення інформації про прогрес у впровадженні Принципів. Необхідна публічна демонстрація напрацювань і статусу впровадження принципів ESG. Відповідно також набуває своєї значущості публікація нефінансової звітності, в

якій розкривається вуглецевий звіт інвестиційного портфеля.

Окресливши теоретичний базис Принципів сталого страхування (PSI) та їхній зв'язок з ESG-концепцією, доцільно розглянути їх практичну імплементацію в українських реаліях.

Вітчизняний ринок, перебуваючи під впливом як глобальних кліматичних викликів, так і локальних воєнних ризиків, демонструє специфічну модель адаптації цих стандартів.

Нижче наведено порівняльний аналіз провідних страхових компаній України, який ілюструє, як глобальні декларації трансформуються в конкретні інструменти ризик-менеджменту та корпоративні стратегії (Табл. 1).

З даного аналізу можна побачити, що загалом і серед найбільших страхових компаній на ринку України процес впровадження принципів ESG є дуже повільним. У дочірніх компаній міжнародних груп ситуація краща, оскільки материнські компанії вже мають імplementовані стратегії і напрацьований інструментарій. Відповідно лідером з адаптації напрацювань материнської компанії в Україні є СК "ARX", оскільки лише дана компанія має окремий звіт зі сталого розвитку і окремі положення щодо управління кліматичними ризиками. Трохи повільніше відбувається адаптація СК "УНІКА" та СК "PZU Україна". В цих двох компаніях поки

відсутня окрема звітність щодо впровадження і система ризик-менеджменту тільки розпочала перехід до проактивної моделі, адаптуючи принципи і кращі практики материнських груп.

Серед страховиків з українським капіталом трансформація системи ризик-менеджменту у відповідності ESG-стратегії відбувається дуже повільно і наразі імplementуються лише окремі принципи і положення даної концепції.

Відповідно дані процеси в малих і середніх страхових компаніях знаходяться на зародкових етапах, або зовсім відсутні.

Заслужують на увагу рекомендації Л. Страйкер, К. Пугнетті, Дж. Вагнер та А. Цейер Рьошман, які викладені у праці "Зелене страхування: Дорожня карта для виконавчого керівництва" [20]. Автори пропонують дорожню карту для малих і середніх страхових компаній щодо імplementації концепції ESG у власну діяльність. Науковці пояснюють, що тема сталого розвитку і його принципів хоч наразі є дуже поширеною і широко висвітлена у наукових джерелах, проте напрацювання є або дуже специфічними, або надто узагальненими. Іншими словами, робиться акцент на відсутності єдиної методики впровадження даної системи для найбільшого за кількістю сегменту страхового ринку — малих та середніх страхових компаній, які не можуть дозволити собі спеціалізовані дослідження та штатні функції.

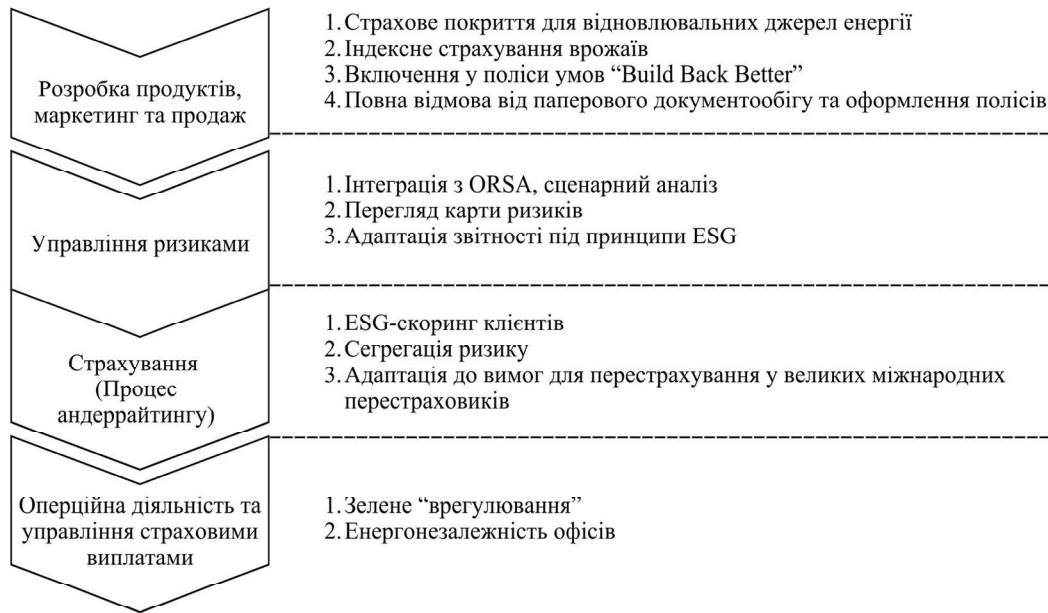

Рис. 3. Адаптована дорожня карта для переходу малих і середніх страхових компаній до сталого страхування в Україні

Джерело: сформовано авторами на основі [20].

Відповідно, використовуючи дорожню карту запропоновану Л. Страйкером та іншими, розглянемо процес імплементації процесу ризик-менеджменту із урахуванням кліматичних змін в українських страхових компаніях (Рис. 3). Варто зазначити, що впровадження даної системи є надважливим для України з метою підвищення стійкості страховиків, не тільки до змін клімату, а й задля пом'якшення негативних наслідків війни, яка наразі триває. Також, це є необхідною вимогою для інтеграції українського страхового ринку в глобальний фінансовий ринок.

На етапі розробки продуктів, побудови маркетингової стратегії та організації продажів в поточному контексті України доцільно сфокусуватися на агросекторі та енергоефективності. Тому для малих і середніх страхових компаній будуть ефективними наступні заходи:

1. Створення доступних страхових продуктів, які б забезпечували страховий захист відновлюваних джерел енергетики (сонячні панелі для домогосподарств, вітрові станції тощо). Впровадження індексного страхування врожаїв від посух, які є одним з найбільших кліматичних ризиків для України.

2. Стимулювання клієнтів відновлювати пошкоджене майно з використанням енергоефективних матеріалів, включаючи такі умови як обов'язкові пункти договорів страхування (застосування принципу "Build Back Better" — "Відбудувати краще, ніж було").

3. Для малих та середніх страхових компаній одним з найпростіших "зелених кроків" — це повна відмова від паперових договорів страхування та перехід на дистанційне врегулювання страхових випадків. Такий крок зменшить кількість помилок в документах і також зменшить вуглецевий слід від логістики.

На етапі вдосконалення самої функції ризик-менеджменту пропонуються такі кроки:

1. Трансформація системи ризик-менеджменту вимагає включення кліматичних ризиків у власну оцінку ризику та платоспроможності (Own Risk and Solvency

Assessment — ORSA). Для малих і середніх компаній на початкових етапах має бути не обов'язково складне моделювання, а наприклад, сценарне моделювання.

2. Перегляд карти ризиків має враховувати кумуляцію ризиків. Кліматичні зміни в Україні призводять до локальних паводків, або масштабних пожеж. Відповідно до цього страховикам необхідно регулярно переглядати свої ліміти щодо концентрації застрахованих об'єктів в окремих географічних зонах.

3. Важливим є постійний моніторинг ризиків і звітування. Для цього необхідно в компаніях створювати нефінансову звітність (за концепцією ESG), яка надалі стане обов'язковою умовою для залучення іноземних інвесторів та перестраховиків.

На етапі страхування, а саме андеррайтингу важливими є такі заходи:

1. В контексті ESG-концепції необхідним є не тільки оцінка фінансового стану клієнтів, а й його екологічна сумлінність. Наприклад, застосування підвищених тарифів для підприємств із високим рівнем забруднення довкілля, чи застарілими технологіями.

2. Виділення (сегрегація) в окремі пули об'єктів, які є вразливим до кліматичних змін та встановлення відповідних франшиз.

3. Адаптація андеррайтингу і відмова від страхування "брудних" галузей з метою подальшої співпраці із глобальними перестраховиками.

Важливим етапом є зміни на рівні операційної діяльності та врегулюванні:

1. Використання принципу "зеленого врегулювання", тобто пріоритетним стає ремонт над заміною деталей, а також співпраця з компаніями які утилізують відходи екологічно безпечними шляхами.

2. В умовах війни та блекаутів, перехід страховика на автономні та відновлювальні джерела енергії стає елементом безперервності ведення бізнесу і також відповідності екологічним принципам.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Кліматичні ризики — характеризуються ймовірнісним характером виникнення і несуть за собою комплексні негативні наслідки для бізнесу, зокрема для страхового. Слід погодитись з рекомендаціями TCFD щодо виокремлення фізичних і перехідних ризиків, які в свою чергу деталізуються в залежності від наслідків.

Комплексність, високий рівень непередбачуваності та масштабності змушує страхові компанії шукати нові підходи до управління ризиками, оскільки втрачається така їх характеристика як стаціонарність. Окрім цього, динамічність природи кліматичних ризиків робить традиційні моделі їх оцінювання, які засновані на історичних даних неефективними.

У відповідь на зростаючий вплив кліматичних змін, світовим співтовариством активно впроваджується в діяльність страхових компаній концепція ESG, яка включає в себе три виміри принципів — екологічний, соціальний та управлінський, що забезпечать сталий розвиток кожної організації.

Глобальний страховий ринок не залишається осторонь даних тенденцій. Фінансовою ініціативою програми ООН з довкілля було запроваджено поняття сталого страхування та розроблено його принципи, які і стали дороговказом для впровадження концепції сталого розвитку для страховиків. Відповідно трансформацію ризик-менеджменту страхових компаній неможливо розглядати без впровадження даних принципів. Лідери глобального страхового ринку демонструють найкращі стандарти щодо впровадження в свою діяльність концепції ESG-факторів.

На вітчизняному страховому ринку серед найбільших страховиків, значний прогрес адаптації принципів сталого розвитку у ризик-менеджменті мають компанії, які належать до іноземних страхових груп. Відповідно страховики з вітчизняним капіталом впроваджують лише окремі пункти даної концепції. Ситуація з малими і середніми страховими компаніями є ще гіршою в даному аспекті, оскільки вони не мають достатнього ресурсного потенціалу та інформаційного забезпечення.

Саме тому в рамках даної статті були розроблені рекомендації щодо адаптації не тільки ризик-менеджменту страхової компанії, а й усієї її діяльності у відповідності до ESG-концепції згідно дорожньої карти, запропонованої Л. Страйкером, К. Пугнетті, Дж. Вагнером та А. Цейер Рьошман.

Перспективи подальших досліджень обраної проблематики визначаються насамперед її актуальністю, а також посиленням впливу кліматичних ризиків на сучасний страховий ринок, необхідністю розробки моделей оцінювання таких ризиків, а також розробці нових підходів і інструментів їх контролю і фінансування.

Література:

1. Серажим Ю. В. Управління ризиками страхової компанії в умовах кліматичних змін. Актуальні питання економічних наук. Київ, 2025. № 17. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17647924> (дата звернення: 01.12.2025).

2. Swiss Re. Sigma 1/2025: Natural catastrophes: insured losses on trend to USD 145 billion in 2025. 2025. URL: <https://www.swissre.com/institute/research/sigma-research/sigma-2025-01-natural-catastrophes-trend.html> (дата звернення: 01.12.2025).

3. Шевченко О. В. Класифікація кліматичних ризиків у сільськогосподарському землекористуванні. Агросвіт. 2025. № 8. С. 98–105. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.8.98> (дата звернення: 01.12.2025).

4. Bank of England. Breaking the tragedy of the horizon — climate change and financial stability — speech by Mark Carney. 2015. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/speech/2015/breaking-the-tragedy-of-the-horizon-climate-change-and-financial-stability> (дата звернення: 01.12.2025).

5. Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures: Final Report / Task Force on Climate-related Financial Disclosures. Basel, 2017. 74 p. URL: <https://assets.bbhub.io/company/sites/60/2020/10/FINAL-2017-TCFD-Report-11052018.pdf> (дата звернення: 01.12.2025).

6. Пікус Р. В. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник / Пікус Р.В., 2-ге вид., виправл. К.: Знання, 2011. 598 с. (Гриф надано Міністерством освіти і науки України, лист № 1.4/18— Г-1679 від 01.07.2008).

7. Агробізнес Сьогодні. Рекордні виплати отримали за програмою індексного страхування. 2024 URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ahrostrakhuvannia/item/30837-rekordni-vyplaty-otrymaly-ahrarii-zaprogramoiu-indeksnoho-strakhuvannia.html> (дата звернення: 01.12.2025).

8. Самошкіна І. Д. Індексне страхування у сільськогосподарському виробництві. Обліково-аналітичні та фінансово-економічні аспекти діяльності сільськогосподарських підприємств: колективна монографія заг. ред. О. П. Славкової. Суми. Видавництво ПП Вінниченко М.Д., ФОП Литовченко Є.Б., 2019. С. 302—314. URL: <https://repo.snau.edu.ua/handle/123456789/6847> (дата звернення: 01.12.2025).

9. Vedenov, Dmitry V. Epperson, James E. Barnett, Barry J. Designing Catastrophe Bonds to Securitize Systemic Risks in Agriculture: The Case of Georgia Cotton. 2006. Journal of Agricultural and Resource Economics. Vol. 31 (2). P. 318—338. URL: <https://ageconsearch.umn.edu/record/8610?v=pdf> (дата звернення: 01.12.2025).

10. Штогрін К. В. Катастрофічні облигації: інновації в управлінні ризиками. Економіка та суспільство. 2024. № 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-162> (дата звернення: 01.12.2025).

11. Пікус Р. В., Черкасенко В. Концепція кліматичних змін і їх вплив на страховий ринок. Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 21. С. 199—205. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.21.199>. (дата звернення: 01.12.2025).

12. Principles for Sustainable Insurance: A global framework for the insurance industry / UNEP Finance Initiative. Geneva, 2012. 12 p. URL: <https://www.unepfi.org/psi/wp-content/uploads/2012/06/PSI-document.pdf> (дата звернення: 01.12.2025).

13. ARX. Публічна та фінансова інформація: Сталий розвиток. URL: <https://arx.com.ua/publicna-ta>

finansova-informatsiya?tab=stali-rozvitok (дата звернення: 01.12.2025).

14. UNIQA. Відповідальний бізнес та стале майбутнє UNIQA. URL: <https://uniqa.ua/page/vidpovidalnyy-biznes-ta-stale-maybutnye-uniqa/> (дата звернення: 01.12.2025).

15. UNIQA Group. UNIQA 3.0. URL: <https://www.uniqagroup.com/grp/about-us/strategy/uniqa-3-0.en.html> (дата звернення: 01.12.2025).

16. UNIQA Group. Group Report 2024. URL: https://www.uniqagroup.com/grp/investor-relations/publications/UNIQA_Group_Report_2024.pdf (дата звернення: 01.12.2025).

17. PZU. Політика сталого розвитку в Групі PZU. URL: <https://www.pzu.com.ua/admin/upload/2024/docs/ukr2/polityka-stalogo-rozvytku.pdf> (дата звернення: 01.12.2025).

18. Страхова Група ТАС. Офіційна сторінка. URL: <https://sgtas.ua/> (дата звернення: 01.12.2025).

19. INGO. Сільськогосподарське страхування. URL: <https://ingo.ua/services/agro-riziki> (дата звернення: 01.12.2025).

20. Stricker L., Pugnetti C., Wagner J., Zeier Roschmann A. Green Insurance: A Roadmap for Executive Management. Journal of Risk and Financial Management. 2022. № 15(5). 221 p. URL: <https://doi.org/10.3390/jrfm15050221> (дата звернення: 01.12.2025).

References:

1. Serazhym, Yu. V. (2025), "Insurance company risk management in the context of climate change", Aktual'ni pytannia ekonomichnykh nauk, [online], vol. 17. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17647924>.

2. Swiss Re (2025), "Sigma 1/2025: Natural catastrophes: insured losses on trend to USD 145 billion in 2025", available at: <https://www.swissre.com/institute/research/sigma-research/sigma-2025-01-natural-catastrophes-trend.html> (Accessed 1 December 2025).

3. Shevchenko, O. V. (2025), "Classification of climate risks in agricultural land use", Agrosvit, [online], vol. 8, pp. 98—105. <https://doi.org/10.32702/2306-6792-2025.8.98>.

4. Bank of England (2015), "Breaking the tragedy of the horizon — climate change and financial stability — speech by Mark Carney", available at: <https://www.bankofengland.co.uk/speech/2015/breaking-the-tragedy-of-the-horizon-climate-change-and-financial-stability> (Accessed 1 December 2025).

5. Task Force on Climate-related Financial Disclosures (2017), "Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures: Final Report", available at: <https://assets.bbhub.io/company/sites/60/2020/10/FINAL-2017-TCFD-Report-11052018.pdf> (Accessed 1 December 2025).

6. Pikus, R. V. (2011), Upravlinnia finansovymy ryzykamy [Financial Risk Management: A Training Manual], 2nd ed, Znannia, Kyiv, Ukraine.

7. Agrobiznes S'ohodni (2024), "Record payments were received under the index insurance program", available at: <https://agro-business.com.ua/agro/ahrostrakhuvannia/item/30837-rekordni-vyplaty>

otrymaly-ahrarii-za-prohramoiu-indeksnoho-strakhuvannia.html (Accessed 1 December 2025).

8. Samoshkina, I. D. (2019), "Index insurance in agricultural production". Oblikovo-analitychni ta finansovo-ekonomichni aspekty diial'nosti sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv [Accounting, analytical and financial and economic aspects of the activities of agricultural enterprises], PP Vinnychenko M.D., FOP Lytovchenko Ye.B., Sumy, Ukraine, available at: <https://repo.snau.edu.ua/handle/123456789/6847> (Accessed 1 December 2025).

9. Vedenov, D. V., Epperson, J. E., Barnett, B. J., Vedenov, D. V., Epperson, J. E., & Barnett, B. J. (2006). "Designing Catastrophe Bonds to Securitize Systemic Risks in Agriculture: The Case of Georgia Cotton", Journal of Agricultural and Resource Economics, [online], vol. 31 (2), pp. 318—338, available at: <https://ageconsearch.umn.edu/record/8610?v=pdf> (Accessed 1 December 2025).

10. Shtogrin, K. V. (2024), "Catastrophe bonds: An innovative tool for risk management", Ekonomika ta suspil'stvo, [online], vol. 61. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-162>.

11. Pikus, R. V. and Cherkasenko, V. (2025), "The concept of climate change and its impact on the insurance market", Investytsiyi: praktyka ta dosvid, [online], vol. 21. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.21.199>.

12. UNEP Finance Initiative (2012), "Principles for Sustainable Insurance: A global framework for the insurance industry", available at: <https://www.unepfi.org/psi/wp-content/uploads/2012/06/PSI-document.pdf> (Accessed 1 December 2025).

13. ARX (2025), "Public and financial information: Sustainable development", available at: <https://arx.com.ua/publicna-ta-finsova-informatsiya?tab=stali-rozvitok> (Accessed 1 December 2025).

14. UNIQA (2025), "Responsible business and a sustainable future for UNIQA", available at: <https://uniqa.ua/page/vidpovidalnyy-biznes-ta-stale-maybutnye-uniqa/> (Accessed 1 December 2025).

15. UNIQA Group (2025), "UNIQA 3.0", available at: <https://www.uniqagroup.com/grp/about-us/strategy/uniqa-3-0.en.html> (Accessed 1 December 2025).

16. UNIQA Group (2024), "Group Report 2024", available at: https://www.uniqagroup.com/grp/investor-relations/publications/UNIQA_Group_Report_2024.pdf (Accessed 1 December 2025).

17. PZU (2021), "Sustainable development policy in the PZU Group", available at: <https://www.pzu.com.ua/admin/upload/2024/docs/ukr2/polityka-stalogo-rozvytku.pdf> (Accessed 1 December 2025).

18. TAS Insurance Group (2025), available at: <https://sgtas.ua/> (Accessed 1 December 2025).

19. INGO (2025), "Agricultural insurance", available at: <https://ingo.ua/services/agro-riziki> (Accessed 1 December 2025).

20. Stricker, L., Pugnetti, C., Wagner, J., & Zeier Roschmann, A. (2022). Green Insurance: A Roadmap for Executive Management. Journal of Risk and Financial Management, [online], vol. 15 (5). <https://doi.org/10.3390/jrfm15050221>.

Стаття надійшла до редакції 09.01.2026 р.